

ANALÝZA PŘÍČIN MINIMÁLNÍ NÁVŠTĚVNOSTI LESA VE VYBRANÝCH LOKALITÁCH V ČESKÉ REPUBLICE

ANALYSIS OF REASONS OF MINIMAL FOREST FREQUENTATION IN CHOSEN LOCALITIES IN THE CZECH REPUBLIC

JAN PEJCHA - LUDĚK ŠIŠÁK

Fakulta lesnická a dřevařská ČZU v Praze

ABSTRACT

The recreational function of forest is a desired and commonly used way of leisure time spending by inhabitants of the Czech Republic. The recreational forest function is considered an internal part of modern multifunctional forestry. The article deals with analysis of reasons influencing availability of the recreation in forests in chosen areas of the Czech Republic. The analysis focuses on rarely visited areas investigating the availability of respective destinations and quality features of recreational infrastructure in forests of individual areas. The extensive survey, which has been performed during recent years and is still going on, focuses on differentiation of localities with minimal recreational potential in the Czech Republic, and to reasons for minimal visiting intensity. The proof of minimal knowledge of the destinations hidden-from-tourism is based on questionnaire surveys at the Czech University of Life Sciences in Prague.

Klíčová slova: rekreační funkce lesa, rekreační potenciál, dostupnost, rekreační infrastruktura, rekreační lokalita, Česká republika, Česká zemědělská univerzita v Praze

Key words: recreational function of forest, recreational potential, availability, recreational infrastructure, destination, Czech Republic, Czech University of Life Sciences in Prague

ÚVOD

Rekreační funkci lesa je možno považovat za velmi složitou součást polyfunkčního lesního hospodářství. Lze ji řadit mezi tzv. zdravotně-hygienické funkce lesa. Působí v rámci bezprostředního vztahu člověk – životní prostředí (ŠIŠÁK et al. 2002). Společně s dalšími funkcemi lesa spadá do rozsáhlejší skupiny environmentálních funkcí, tj. takových, které vytvářejí životní prostředí. Na základě podložených a mnoho let sledovaných skutečností má rekreační funkce lesa vzestupný význam, a to především pro obyvatele, kteří hledají v lesním prostředí klid, relaxaci, načerpání nových fyzických a duševních sil, zotavení se ze stresových situací každodenního života a přiblížení se přírodnímu prostředí. Tito lidé, návštěvníci či turisté, přijíždějí do různě vzdálených lokalit od místa bydliště a mnozí z nich mají i své stálé, pravidelně navštěvované, oblíbené lokality. Jaké kritérium používají pro jejich výběr, jaký význam přikládají jejich specifickým charakteristikám, mezi něž patří v převážné míře také dostupnost, proč jsou některé oblasti téměř liduprázdné a jiné mají extrémně vysokou návštěvnost? Toto vše lze objektivněji zjistit pouze na základě systematického sledování vývoje rekreace v lesích na území České republiky, spojeného zejména s obdobím posledních dvaceti let, v němž by bylo třeba pokračovat i nadále.

Diferencovat jednotlivé rekreační lokality lze na základě skutečné návštěvnosti v průběhu roku jakožto kvantifikovatelného znaku, avšak v těsné souvislosti s dopravní dostupností příslušných oblastí (lze vysledovat téměř přímo úměrnou závislost). Obecně lze dostupnost rekreační funkce lesa definovat jako kvalitativní a kvantitativní míru nabídky rekreačních funkcí lesa a případně služeb polyfunkčního lesního hospodářství, které v regionálním i dálkovém měřítku bezprostředně souvisí s dopravní dostupností konkrétního zalesněného území. Další kvalitativní a kvantitativní charakteristiky poskytuje přímo navštívená oblast, ať jsou to přírodní či kulturní hodnoty, nebo rekreační infrastruktura regionu, tedy i lesního prostředí. Lze poměrně dobře dospět k mnohým ukazatelům, které podchycují, jakou roli hraje např. tzv. genius loci (duch místa), malebnost krajinného rázu, kvalita turistické infrastruktury nebo zasažení konkrétní lokality průmyslovou činností. Krajinný ráz je podle SKLENIČKY (2003) atributem každé krajiny, z čehož lze usoudit, že jen některé charakteristické rysy krajinného rázu (např. výskyt lesů nebo výšková členitost terénu) předurčují a vytvářejí ideální podmínky pro rekreační využití daného území (PEJCHA 2009). Je však nutno podotknout, že krajinný ráz v České republice je tak rozmanitý, že každá oblast má svou specifičnost a originalitu, která může být právě individuálním aspektem její oblíbenosti u konkrétního člověka.

METODIKA

V posledních dvaceti letech dochází k postupnému vývoji provozování rekreace v České republice, v návštěvnosti lesního prostředí a v možnostech realizace cestovního ruchu v nových společenských a sociálně-ekonomických podmínkách. Mění se výrazně časové možnosti obyvatel, kteří se mohou věnovat návštěvě nějaké lokality a provozovat zde specifickou rekreační činnost včetně sběru lesních plodin jakožto doprovodný jev samotné rekreace (ŠIŠÁK, PULKRAB 2009). Moderní společnost trpí zpravidla nedostatkem času, tudíž volný čas neustále nabývá na hodnotě. Dostupnost kvalitní rekreační funkce lesa se tedy stává žádanějším sociálně-ekonomickým jevem. Jeho obecně netržní povaha (externalita) sice znamená, že za rekreaci v lesním prostředí se neplatí, výjimku mohou tvořit zpoplatněné úseky turistických tras různého druhu (nejčastěji naučných stezek), avšak tyto poplatky přímo nesouvisí s rekreací v lese jako takovou. Přímé náklady, které je nutné vynaložit pro realizaci návštěvy konkrétní lokality, jsou dány prvotně její dopravní dostupností, tedy ochotou zaplatit cestovní náklady za dopravu, resp. strávit potřebný čas dopravním procesem.

Šetření je zaměřeno na vývoj společenské poptávky po rekreační funkci lesa v České republice a její nabídky podle jednotlivých vybraných lokalit, přičemž se soustřeďuje především na oblasti se současným minimálním rekreačním potenciálem, resp. minimální turistickou expozicí. Základem je rozdělení území ČR na rekreační oblasti a z nich výběr takových, které jsou minimálně známé a tedy i minimálně turisticky navštěvované, podle definovaných a zjištěných charakteristik. Úkolem je zjistit z nashromážděných dat, jaké jsou příčiny minimální návštěvnosti vybraných lokalit, a to především v souvislosti s polohou oblasti, její dopravní dostupností, jejími přírodními či kulturními hodnotami a dalšími vypovídajícími charakteristikami. Předmětem šetření je mimo jiné rovněž pozorování souvislosti modernizace veřejné dopravní sítě a tudíž zkracování cestovních časů s rozhodováním lidí, potenciálních návštěvníků vybrané lokality, týkající se výběru lokality a časových a finančních (nákladových) možností návštěvy lokality. Zejména krátkodobá rekreace klade vysoké nároky na kvalitu, rychlost, spolehlivost a minimalizaci nákladů dopravy. Současně je třeba „rekreační funkci lesa“ vymezit oproti intenzifikované „rekreační službě lesa“, či lépe „rekreační službě polyfunkčního lesního hospodářství“, které by ji zajišťovalo aktivně a které může a musí do budoucna zohledňovat principy trvale udržitelného rozvoje.

Data a použité materiály jsou v příspěvku z časového hlediska v rámci možností aktuální, aby bylo možno vystihnout trendy rekreace na vybraných územích ČR v posledních dvou desetiletích. Permanentní výzkum na území celého státu je časově a prostorově velmi náročný, jeho realizace je možná pouze v rámci dlouhodobého řešení.

Výběr, vymezení a určení názvů zájmových lokalit s minimálním rekreačním potenciálem

Pro výběr a vymezení zájmových lokalit v rámci České republiky byla stanovena především následující kritéria, která musí splňovat každá vybraná oblast:

- Vysoké procento lesnatosti, minimálně 50 %, většinou více než 75 %, v některých oblastech téměř 100 %. Lesnatost zájmových oblastí je tedy v rámci území České republiky výrazně nadprůměrná, tudíž převládá rekreační potenciál lesa nad rekreačním potenciálem krajiny samotné (PEJCHA 2007).

- Odlehlost od velkých sídel a dopravních tepen, zhoršená či velmi špatná dopravní dostupnost.
- Vysoká atraktivita a malebnost krajinného rázu, výrazně nadprůměrná přírodní a kulturně-historická hodnota krajiny (na základě uvedených faktorů lze označit oblast za rekreační) – souhrnně je možno vyjádřit pojmem „estetická hodnota krajiny“, kterou definuje BUKÁČEK, MATĚJKA (1999) jako projev přírodních a kulturních hodnot v krajině.
- Minimální obecná známost lokality mezi veřejností podle turistického názvu, její polohy a charakteristiky.
- Minimální turistická expozice, špatná rekreační infrastruktura, minimální návštěvnost externími návštěvníky, tj. těmi, kteří na daném území nemají trvalé bydliště (v rámci České republiky). Návštěvnost definuje ŠIŠÁK et al. (2002) jako míru společenského užítka a poptávky, tj. jako hlavní kritérium sociálně-ekonomické významnosti zdravotně-hygienických funkcí lesa. Podrobně další podmínky ohledně zjišťování stavu návštěvnosti jsou uvedeny v kapitole Hodnocení turistické atraktivity zájmových lokalit s minimálním rekreačním potenciálem.

Určování názvů vybraných zájmových rekreačních lokalit je vázáno především na tradiční turistické označení oblasti, které se používá obvykle pro názvy v turistických mapách. Vymezení rekreačních lokalit není v žádném případě provedeno podle územně správního členění ČR, neboť s ním nemají žádnou polohovou souvislost a také většinou přesahují hranice více krajů. Mnoho oblastí má neostrou, neoficiální hranici a tudíž se vzájemně mohou při okrajích překrývat. Název lokality se většinou shoduje i s oficiálním názvem chráněného území (např. Bílé Karpaty), příp. přímo s geomorfologickou jednotkou (např. Javořícká vrchovina). Pokud je název turistické oblasti shodný s názvem chráněného území, uvede se pouze samotný název oblasti (např. Železné hory, bez zkratky CHKO). Uváděné názvy rekreačních lokalit jsou běžně používány také v turistických průvodcích, cestovních knihách a na internetových stránkách propagujících daný region. Mnoho autorů uvádí ve svých místopisných publikacích odlišné prostorové členění oblastí, které je mnohdy založeno na jejich vlastním úsudku s příklonem k historickému polohopisu, přičemž jsou pozorovatelné značné rozdíly. Tyto podmínky pro stanovení názvů rekreačních oblastí uvádí PEJCHA (2009).

Výsledek, tj. identifikace a rozmístění lokalit s minimálním rekreačním potenciálem v rámci České republiky, je uveden v mapové podobě (viz mapa 1).

Hodnocení turistické atraktivity zájmových lokalit s minimálním rekreačním potenciálem

Aby mohly být jednotlivé vybrané lokality vypovídajícím způsobem ohodnoceny, musí být splněny tyto následující podmínky, které kladou na hodnotitele značné časové a odborné nároky ohledně rozsáhlých a detailních zeměpisných, historických, přírodních a kulturních znalostí území České republiky. Jedná se o:

- opakované osobní návštěvy v celoročním režimu a detailní průzkum každé lokality z hlediska turismu, kterému předcházelo podrobné nastudování využitelných poznatků o dané lokalitě;
- aplikované krátkodobé návštěvy - na různých místech stejné lokality realizované v různých obdobích roku mají nejvyšší vypovídací účinnost. Nutná je komparativní analýza zjištěných dat z jednotlivých návštěv. Všechny lokality byly navštíveny minimálně 2x v posledních pěti, výjimečně deseti letech, přičemž první návštěva proběhla zpravidla již před rokem 2000. Většina lokalit však byla navštívena i více než 5x a mnohé z nich jsou navštěvovány opakovaně i nadále.

- zjišťování aktuálního stavu návštěvnosti v průběhu denní doby jednoho návštěvního dne na vybraných atraktivních místech lokality, kde se předpokládá běžný výskyt turistů. Počet návštěvníků byl zaznamenáván po celé délce konkrétní stanovené linie (sítě turistických značených tras), která protínala dané území v délce přibližně 20 kilometrů a spojovala dva body dostupné veřejnou dopravou. Při každé návštěvě stejné lokality byla zvolena jiná reprezentativní linie, aby bylo docíleno co největšího plošného pokrytí sledované oblasti a tím zajištěna rovnoměrnost sběru dat.
- označení lokality za minimálně turisticky exponovanou, tj. s minimálním rekreačním potenciálem, bylo podmíněno průměrnou denní návštěvností maximálně 5 externích turistů včetně, na stanovené linii a v celoročním režimu návštěv. Za externího turistu (návštěvníka) je považován takový, který na základě dotazání v terénu odpověděl, že nemá v dané lokalitě trvalé bydliště a tedy přicestoval do oblasti z větší vzdálenosti, tzn. z jiné oblasti České republiky. Výskyt místních (interních) turistů, tzn. pocházejících ze stejné oblasti a délka pobytu návštěvníků nebyly považovány pro účely daného sledování v územním rozsahu České republiky za významné.
- pozorování pohybu turistů, jejich cílů a zájmů při návštěvě lokality. Současně probíhal průzkum stavu sítě značených turistických tras a vybavenosti lokality pro rekreaci.
- zjištění a rozbor nabídky dostupnosti dané lokality především veřejnou dopravou, sledování způsobu volby optimálního druhu dopravy jednotlivých návštěvníků včetně přímého dotazování v terénu. Sledování frekvence cestujících, kteří použili pro cestu do dané lokality veřejnou dopravu, a druhů použitých komerčních nabídek dopravce (jízdních dokladů) pro zjištění cestovních nákladů.

Turistická atraktivita zájmových lokalit s minimálním rekreačním potenciálem v rámci České republiky, vyjádřená v bodové formě podle jednotlivých charakteristik, je uvedena v tabulce 1. Následná tabulka 2 ukazuje, na základě celkového bodového ohodnocení, pořadí daných lokalit od nejnižší po nejvyšší turistickou atraktivitu.

Dotazníkové šetření známosti vybraných rekreačních lokalit v souboru učitelů a studentů České zemědělské univerzity v Praze

Cílem anonymního dotazníkového šetření v daném souboru s nadprůměrnou vzdělaností obyvatel ČR bylo zjistit úroveň obecného povědomí, resp. známosti názvu a polohy tří vybraných lokalit v České republice s minimálním současným rekreačním potenciálem. Byly vybrány oblasti obecně označované názvy Javoří hory, Rychlebské hory a Javorníky. Organizačně a časově náročné šetření provedl a zpracoval PEJCHA (2009) mezi dvěma skupinami dotazovaných – studenty a učiteli České zemědělské univerzity v Praze (dále ČZU) na přelomu roku 2008 a 2009. Výhodou daného souboru dotazovaných bylo zajištění dostatečného počtu respondentů pocházejících z různých částí České republiky s vysokou úrovní vzdělání a znalostí, přičemž studium na ČZU předurčuje jejich blízký a aktivní vztah k přírodě.

Šetření probíhalo na základě vypracovaných anketních lístků, cílem byly pouze konkrétní odpovědi na dané otázky. Nebyla sledována struktura dotazovaných (např. počet mužů a žen, počet respondentů z jednotlivých fakult, jednotlivé ročníky, katedry apod.), neboť toto nebylo cílem výsledků šetření. Bylo zvoleno několik forem zjišťování údajů, jednak osobním kontaktem se studenty v areálu ČZU, jednak písemně, předáním anketních lístků studentům k vyplnění. Pro pedagogy byla prioritně zvolena elektronická verze anketních lístků rozesílaných na katedry prostřednictvím zaměstnanců ČZU (tzv. zprostředkovatelů), kdy po vyplnění bylo možno odpovědní tabulku odeslat prostřednictvím e-mailu. Vzhledem k částečné ztrátě

Obr. 1.
Vybrané lokality s minimálním rekreačním potenciálem v rámci České republiky
Chosen localities with minimal recreational potential within the Czech Republic

Pozn.: 1. Horní Střela a/and úterské potoky; 2. Džbán; 3. Ralská pahorkatina a/and Hradčanské bučiny (Polomené hory); 4. Chudenická vrchovina; 5. Písecké hory; 6. Arnolecké hory; 7. Vraní, Jestřebí a/and Javoří hory; 8. Českomoravské mezihoří; 9. Bukovohorská hornatina; 10. Zábřežská vrchovina; 11. Hanušovická vrchovina; 12. Svratecká hornatina; 13. Rychlebské hory; 14. Zlatohorská vrchovina; 15. Nížký Jeseník; 16. Drahanská vrchovina (vyjma/except Moravský kras); 17. Vizovické vrchy; 18. Javorníky; 19. Slezské Beskydy a/and Jablunkovská vrchovina; 20. Bílé Karpaty

Tab. 1.

Hodnocení turistické atraktivity vybraných lokalit s minimálním rekreačním potenciálem v rámci České republiky

The evaluation of the tourist attractiveness of the chosen localities with minimal recreational potential within the Czech Republic

Rekreační lokalita/ Recreation locality	Hodnocené charakteristiky/Properties evaluation										Body celkem/ Total points
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	
1	4	5	3	4	0	1	1	4	1	1	24
2	3	5	4	3	0	1	2	4	1	1	24
3	5	3	3	5	0	2	2	3	1	4	28
4	4	4	4	4	1	3	2	4	2	3	31
5	5	2	5	5	1	3	4	4	2	1	32
6	4	2	3	5	0	3	1	5	4	0	27
7	5	4	4	2	1	3	3	3	1	3	29
8	4	4	4	5	2	5	5	2	1	3	35
9	5	3	5	5	5	5	4	3	2	2	39
10	5	4	4	5	2	5	3	3	3	2	36
11	5	5	5	5	4	4	4	4	3	2	41
12	5	5	5	5	2	4	3	5	3	3	40
13	5	2	4	2	3	4	2	4	1	2	29
14	5	5	5	5	4	2	1	3	1	2	33
15	5	5	3	5	0	3	2	3	4	1	31
16	5	5	5	5	0	3	5	5	4	5	42
17	5	5	5	4	3	5	4	4	4	4	43
18	5	3	5	3	5	5	4	4	5	5	44
19	5	2	4	2	2	5	1	3	1	2	27
20	5	5	5	4	4	1	1	5	3	4	37

Pozn.: min. 0, max. 50 bodů/Note: min. 0, max. 50 points

Obr. 2.

Narůstající střet zájmů se postupně stává limitujícím problémem kvality a bezpečnosti užívání funkcí lesa

Increasing conflicts of interests become gradually a restricting problem of quality and security of the forest services use

Tab. 2.

Výsledné pořadí zájmových lokalit s minimálním rekreačním potenciálem od nejnižší (pořadí lokality 1) po nejvyšší (pořadí lokality 16) turistickou atraktivitu

Eventual order of interest localities with minimal recreation potential from the lowest (order of locality 1) to the highest (order of locality 16) tourist attractiveness

Pořadí lokality/Order of locality	Rekreační lokalita (mapové zobrazení)/ Recreation locality (the map of localities)	Body celkem/ Points as a whole
1	Horní Střela a/and úterské potoky (1)	
Džbán (2)	24	
2	Arnolecké hory (6)	
Slezské Beskydy a/and Jablunkovská vrchovina (19)	27	
3	Ralská pahorkatina a/and Hradčanské bučiny (Polomené hory) (3)	28
4	Vraní, Jestřebí a/and Javoří hory (7)	
Rychlebské hory (13)	29	
5	Chudenická vrchovina (4)	
Nízký Jeseník (15)	31	
6	Písecké hory (5)	32
7	Zlatohorská vrchovina (14)	33
8	Českomoravské mezihorí (8)	35
9	Zábřežská vrchovina (10)	36
10	Bílé Karpaty (20)	37
11	Bukovohorská hornatina (9)	39
12	Svratecká hornatina (12)	40
13	Hanušovická vrchovina (11)	41
14	Drahanská vrchovina	
(vyjma/except Moravský kras) (16)	42	
15	Vizovické vrchy (17)	43
16	Javorníky (18)	44

Pozn.: min. 0, max. 50 bodů/Note: min. 0, max. 50 points

anonymity zobrazením e-mailové adresy odesílatele bylo přistoupeno ještě k alternativní papírové podobě dotazníku doručené na katedry. Po výběru vyplněných odpovědí byly výsledky vyhodnoceny a porovnány. Výsledky provedeného dotazníkového šetření mezi učiteli ČZU zobrazuje tabulka 3, mezi studenty ČZU tabulka 4.

VÝSLEDKY

Výběr, vymezení a určení názvů vybraných lokalit s minimálním rekreačním potenciálem

Na základě podmínek a řady kritérií, které uvádí kapitola - Výběr, vymezení a určení názvů zájmových lokalit s minimálním rekreačním potenciálem a Hodnocení turistické atraktivity zájmových lokalit s minimálním rekreačním potenciálem, byly vybrány konkrétní zájmové lokality s minimálním rekreačním potenciálem. Tyto oblasti byly vymezeny v rámci území celé České republiky. V jejich rámci byly uvedeny rovněž zjištěné společné přírodní charakteristiky, především související s územní ochranou přírody a krajiny. U vybraných oblastí bylo zjištěno, že zpravidla nespádají do tzv. zvláštního režimu ochrany přírody, ale většinu území vytvářejí přírodní parky, jež se zřizují především za účelem ochrany

krajinného rázu. Podle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny platí: „K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným právním předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území.“ Dále tento zákon definuje pojem „Krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika místa či oblasti, je chráněn před činnostmi snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu.“

Bylo vytypováno 20 lokalit, které jsou zobrazeny na mapě České republiky podle jednotlivých čísel (viz mapa 1). Konkrétní zájmové lokality s minimálním rekreačním potenciálem jsou tyto: Horní Střela a úterské potoky, Džbán, Ralská pahorkatina a Hradčanské bučiny (Polomené hory), Chudenická vrchovina, Písecké hory, Arnolecké hory; Vraní, Jestřebí a Javoří hory; Českomoravské mezihorí, Bukovohorská hornatina, Zábřežská vrchovina, Hanušovická vrchovina, Svratecká hornatina, Rychlebské hory, Zlatohorská vrchovina, Nízký Jeseník, Drahanská vrchovina (vyjma Moravského krasu), Vizovické vrchy, Javorníky, Slezské Beskydy a Jablunkovská vrchovina, Bílé Karpaty.

Hodnocení turistické atraktivitu zájmových lokalit s minimálním rekreačním potenciálem

Dvacet lokalit s minimálním rekreačním potenciálem na území České republiky, které zobrazuje mapa 1, bylo seřazeno od nejméně po nejvíce turisticky atraktivní v rámci zájmových území podle celkového počtu získaných bodů (viz tab. 1 a 2). Bodová ohodnocení jsou provedena jednotlivě pro každou oblast zvlášť. Přiřazení bodů je uděleno u každé lokality 10 shodným charakteristikám, jejichž seznam je uveden níže (A až J). Každé z nich je možno udělit minimálně 0 bodů (tj. daná charakteristika se nevyskytuje) a maximálně 5 bodů. Bodová stupnice 0, 1, 2, 3, 4 a 5 bodů vyjadřuje zvyšující se kvalitu dané charakteristiky, a u celkového bodového součtu pak vyšší nabízenou turistickou atraktivitu daných lokalit. Hodnoty byly přiřazovány řešitelem úkolu podle dostupných údajů o jednotlivých charakteristikách v rámci lokalit. Mezi uvedenými charakteristikami není zařazena návštěvnost, neboť je u všech oblastí přibližně na stejné úrovni (minimální až nulová), přičemž její posouzení intenzity jako kladná či záporná vlastnost daného území je pro každého člověka zcela individuální záležitostí. Pro správné přiřazení bodů bylo nutno detailně nastudovat údaje o jednotlivých oblastech z podrobných turistických map, přičemž byla použita Edice turistických map Klubu českých turistů č. 1 - 98 (1999 - 2008). Seznam hodnocených charakteristik je uveden níže, abecední symbol vyjadřuje danou charakteristiku hodnocenou v tabulce 1.

- přírodní hodnota krajiny
- kulturně-historická hodnota krajiny
- vhodnost, vybavenost a nabídka značených tras pro pěší turistiku
- vhodnost, vybavenost a nabídka zpevněných cest pro cykloturistiku
- vhodnost, vybavenost a nabídka značených tras pro lyžařskou turistiku
- dálková dostupnost veřejnou dopravou
- regionální dostupnost veřejnou dopravou v rámci lokality
- dostupnost osobním automobilem
- nabídka možnosti koupání v přírodních koupalištích
- ubytování a související služby v cestovním ruchu

Dotazníkové šetření známosti vybraných rekreačních lokalit v souboru učitelů a studentů České zemědělské univerzity v Praze

Otázky pro dotazníkové šetření vycházely z výběru 3 lokalit s minimálním rekreačním potenciálem v rámci České republiky (každá zastupující předpokládanou minimální, střední a nejvyšší známost z 20 zájmových lokalit hodnocených v předchozí kapitole). Šetřením byla zjišťována úroveň informací o známosti názvu, polohy a dopravní dostupnosti lokality v souboru učitelů a studentů ČZU v Praze (PEJCHA 2009). Ke každé lokalitě s názvem Javoří hory, Rychlebské hory a Javorníky byly stanoveny tyto 3 společné otázky s následujícími variantami odpovědí:

OTÁZKA 1: Slyšel/a jste někdy název uvedené lokality, příp. navštívil/a jste ji?

- lokality znám, neboť jsem ji přímo navštívil či navštěvuji
- název znám, ale nikdy jsem ji nenavštívil
- název jsem nikdy neslyšel a tudíž jsem ji nikdy nenavštívil

OTÁZKA 2: Dokázal/a byste ukázat lokalitu na mapě ČR, ve které není přímo uveden její název, nebo jinak určit její polohu?

- ano, přesně a bez váhání
- ano, ale pouze přibližně (tzn. alespoň kraj nebo město do 20 km)
- ne, vůbec netuším, kde leží

OTÁZKA 3: Každá uvedená lokalita je dostupná veřejnou dopravou. Zamyslete se, prosím, jaké jsou reálné časové rozdíly v dostupnosti lokality mezi tímto druhem dopravy a použitím osobního automobilu. Dobu jízdy budeme měřit z centra Prahy při běžném denním provozu a při cestování osobním automobilem je nutné respektovat dopravní předpisy.

- doba jízdy veřejnou dopravou je kratší než autem
- doba jízdy veřejnou dopravou je stejná jako autem
- doba jízdy veřejnou dopravou je delší než autem
- nevím

Tab. 3.

Počtení a procentuální vyjádření odpovědí učitelů na České zemědělské univerzitě v Praze
The numerical and percentage formulation of the answers of the pedagogues in the University of Life Sciences

Odpověď/Answer	Odpovědi pro jednotlivé lokality/Answers for particular localities								
	Javoří hory			Rychlebské hory			Javorníky		
Otázka/Question →	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Počtení vyjádření odpovědí/Numerical representation of answers									
A	1	4	6	4	8	7	14	12	7
B	11	8	6	16	10	6	16	13	8
C	18	18	13	10	12	15	0	5	14
D			5			2			1
Procentuální vyjádření odpovědí/Percentage representation of answers									
A	3,3	13,3	20,0	13,3	26,7	23,3	46,7	40,0	23,3
B	36,7	26,7	20,0	53,4	33,3	20,0	53,3	43,3	26,7
C	60,0	60,0	43,3	33,3	40,0	50,0	0	16,7	46,7
D			16,7			6,7			3,3

Otázky byly zodpovězeny v souboru učitelů 30 respondenty a v souboru studentů rovněž 30 dotazovanými. Odpovědi na první dvě otázky závisely pouze na individuálním vážení dotazovaného, otázka 3 již zjišťovala správnost či chybnost uvedených odpovědí, příp. umožňovala uvést odpověď „nevím“. Za správnou odpověď se v této otázce na základě aktuálního stavu dopravní dostupnosti (údaje získány z www.idos.cz) považuje odpověď A) pro lokalitu Javorníky, B) pro lokalitu Rychlebské hory a C) pro lokalitu Javoří hory. Ve všech uvedených případech byla porovnávána veřejná doprava železniční, neboť srovnávání jiné formy veřejné dopravy, tj. autobusové spoje, s dopravou individuální je bezpředmětné, vždy bezvýhradně ve prospěch osobního automobilu. Pro odhad časové dostupnosti lokality z centra Prahy je nutné brát v úvahu, že výjezd dálkového vlakového spoje z centra na hranici Prahy trvá asi 15 minut, pro osobní automobil je to přibližně 45 minut a více.

Vydeme-li ze zjištěných dat zpracovaných v tabulce 3 a 4, lze stručně konstatovat:

- Celkově příznivější odpovědi vycházejí více ze strany učitelů než studentů.
- 60 % odpovídajících pedagogů a 70 % odpovídajících studentů nikdy neslyšelo název lokality Javoří hory a tudíž neví, kde se v ČR tato oblast nachází.
- Ještě lepší je znalost u učitelů v případě lokality Rychlebské hory, kterou nezná 33,3 % respondentů, avšak studenti jsou na tom mnohem hůře s její 70% neznalostí.
- Nejlepší situace je pro lokalitu Javorníky (v souladu s předpokladem), kterou znají všichni učitelé (avšak 43,3 % nedokáže přesně určit její polohu), ze studentů neslyšelo její název 13,3 %.
- Znalost aktuálního stavu dostupnosti lokalit veřejnou dopravou je velmi nízká. Lokalita Javorníky má v současnosti z centra Prahy nejlepší časovou dostupnost ze všech druhů pozemní dopravy pouze po železnici. Přesto tuto správnou skutečnost uvedlo pouze 23,3 % učitelů a 6,7 % studentů. Většina chybně považuje cestu osobním automobilem do této oblasti za rychlejší.

- Uvedená data pilotního šetření potvrzují, že minimálně turisticky exponované lokality jsou skutečně v uvedeném souboru respondentů takřka neznámé, příp. známé jen podle názvu, bez konkrétnějšího určení polohy oblasti a s ještě horší znalostí o její dostupnosti.

DISKUSE A ZÁVĚRY

Problematika dostupnosti rekreační funkce lesa je velice složitá, především sledujeme-li všechny potřebné charakteristiky v rámci celého státu. Vyžaduje značnou časovou náročnost pro provádění permanentních průzkumů a obsáhlé, až detailní znalosti zeměpisných ukazatelů zájmových oblastí.

V rámci České republiky bylo jednotlivými rozsáhlými šetřeními zjištěno mnoho souvislostí, které vytvářejí nové pohledy na hodnotu rekreační funkce lesa, způsoby jejího oceňování jako netržní součásti polyfunkčního lesního hospodářství a jeho trvale udržitelného rozvoje. Již samotná rekreační funkce lesa v zásadě podmínku trvale udržitelného rozvoje splňuje – ekologické hledisko je zajištěno environmentálně šetrným způsobem provozování rekreační činnosti, ekonomické hledisko spočívá v souvisejících, tzv. intenzifikovaných službách pro rekreaci (ubytování, stravování, doprava, turistické služby) a sociální hledisko se projevuje bezprostředním vztahem a působením životního prostředí prostřednictvím lesa na člověka a vyvolává u něj pozitivní uklidňující a zdravotní projevy na jeho psychiku.

Moderní pojetí dostupnosti rekreační funkce lesa, které je dáno dopravní dostupností konkrétní zalesněné lokality, ovlivňuje např. klasické pojetí oceňování rekreační funkce lesa „metodou cestovních nákladů“. Sledováním postupného vývoje moderních komerčních nabídek jízdného ve veřejné dopravě, především v železniční (podrobnosti na www.cd.cz), přestává platit přímá závislost ceny přepravy na počtu ujetých kilometrů, v některých případech dokonce i na počtu přepravených osob. V současnosti je zaváděno a stále více prosazováno tzv. paušální síťové jízdné, které po zaplacení stanove-

Tab. 4.

Počítání a procentuální vyjádření odpovědí studentů na České zemědělské univerzitě v Praze
The numerical and percentage formulation of the answers of the students of the University of Life Sciences

Odpověď/Answer	Odpovědi pro jednotlivé lokality/Answers for particular localities								
	Javoří hory			Rychlebské hory			Javorníky		
Otázka/Question →	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Početní vyjádření odpovědí/Numerical representation of answers									
A	0	1	3	0	2	0	5	4	2
B	9	5	9	9	5	9	21	17	11
C	21	24	17	21	23	20	4	9	16
D			1			1			1
Procentuální vyjádření odpovědí/Percentage representation of answers									
A	0	3,3	10,0	0	6,7	0	16,7	13,3	6,7
B	30,0	16,7	30,0	30,0	16,7	30,0	70,0	56,7	36,7
C	70,0	80,0	56,7	70,0	76,6	66,7	13,3	30,0	53,3
D			3,3			3,3			3,3

né ceny umožňuje bez omezení vzdálenosti libovolně cestovat společně i několika osobám v určitém časovém období (např. 24 hodin, týden, měsíc, rok) po celém území České republiky. Cílem je nabídnout veřejnosti možnost návštěvy i vzdálenější oblasti v průběhu jednoho dne za výrazně nižší cestovní náklady, např. za účelem rekreace. Tato skutečnost představuje v ekonomické praxi pouze tzv. ochotu zaplatit stanovenou pevnou cenu za využitelný rozsah služeb, přičemž skutečně procestovaná vzdálenost a příp. skutečný počet osob v rámci podmínek již tuto cenu neovlivňuje. Jediným kritériem se v tomto případě stává čas strávený při dopravním procesu, tj. ochota strávit určitou dobu během přepravy. Částka zaplacená za síťovou jízdenku však nesmí přesáhnout součet nákladů, které jsou běžně závislé na ujeté vzdálenosti všech cest a osob ve shodném časovém období, jako je platnost síťové jízdenky. Uvedené skutečnosti, které neplatí pro dopravu osobním automobilem (kromě rozdělení nákladů na počet osob), komplikují a zkrusují hodnotící přístupy rekreační funkce v peněžní formě, vycházející z teorie tzv. „spotřebitelského přebytku“ – tzv. přístupu „ochoty platit“.

V lokalitách s minimálním rekreačním potenciálem jsou ceny nemovitostí v rámci České republiky průměrné až podprůměrné, tzn. výrazně nižší než v oblastech turisticky vysoce exponovaných (např. Krkonoše, Šumava, Jizerské hory, Český ráj apod.), což skýtá určitý prostor pro výzkum použitelnosti tzv. „hedonické oceňovací metody“ pro ocenění významnosti rekreační funkce lesa.

Důležitým zjištěním je absence kvalitní rekreační infrastruktury ve všech zájmových územích, např. neexistence ubytování, souvisejících služeb, turisticky využitelné veřejné dopravy (např. ve dnech volna). Rekreační infrastruktura chybí v lesích i krajině - špatný stav turistického značení, zrušené neudržované značené cesty, neprobíhající obnova turistických značek, absence přístřešků, informačních panelů, malá hustota a špatný stav cestní sítě atd. Bylo zjištěno, že rozsah značených tras je dostačující, mnohde velmi prostorově kvalitně koncipované, avšak v terénu v neutěšeném stavu. Mnohé nepoužívané, zarostlé či rozorané úseky značených cest (často neprůchodné) bude nutné zrušit nebo optimalizovat jejich trasování. Turistická infrastruktura v krajině a lesích v podobě turistických přístřešků či ostatních úprav lesního prostředí pro rekreaci, kterou ve státních lesích spravují Lesy České republiky, s. p., v rámci Programu 2000 (MORÁVEK et al. 1999), patří mezi základní kvalitativní charakteristiky území mající přímý vliv na turistickou oblíbenost lokality, resp. její návštěvnost. Z důvodu velmi nízké až nulové návštěvnosti zájmových lokalit bylo jednoznačně prokázáno, že zde nedochází k určitým problémům, které se vyskytují běžně např. v příměstských lesích nebo jiných místech s nadměrnou návštěvností (KAŠPAROVÁ 2006).

Otázkou je, zda se někdy oblast, která má přírodní předpoklady stát se vysoce turisticky atraktivní, takovouto oblastí skutečně stane, anebo zda je předurčena k tomu, aby zůstala taková, jaká v současnosti je. Na toto lze jen stěží hledat v současné době odpověď, avšak je nutné podotknout, že vznikají další, nové formy rekreace, které v zájmu ochrany přírody a krajiny již mají minimální možnost intenzivního rozšíření např. ve zvláště chráněných územích. Typickým příkladem je expandující turistika na koni (hipoturistika), která je sice v malém rozsahu šetrná k životnímu prostředí, ale pro svou povahu a nároky ji nelze bezproblémově realizovat v lokalitách s vysokou návštěvností, či přísným režimem ochrany přírody a krajiny. Intenzivní konkrétní forma rekreace může oblast značně zviditelnit, např. rozvojem specifické turistické infrastruktury nebo rostoucí oblibou např. chataření, sběru lesních plodin

či malebností a jedinečností krajinného rázu. Většina hodnocených lokalit však zůstane i nadále na pokraji běžného turistického zájmu, ve stínu oblastí známých. A jen takto si zachovávají atraktivitu pro ty návštěvníky, kteří dokáží ocenit právě tuto jedinečnou vlastnost.

Poznámka:

Příspěvek byl zpracován s podporou projektu NAZV č. QH 71296 „Systém hodnocení společenské sociálně-ekonomické významnosti funkcí lesů včetně kritérií a indikátorů polyfunkčního obhospodařování lesů“.

LITERATURA

- BUKÁČEK M., MATĚJKA P. 1999. Hodnocení krajinného rázu. Metodika Správy chráněných krajinných oblastí ČR, Praha.
- Edice turistických map KČT č. 1 - 98. Měřítko 1 : 50 000. Klub českých turistů a Trasa, s. r. o. Harmanec, Výzkumný kartografický ústav, a Praha, Zeměměřický úřad, 1999 - 2008.
- KAŠPAROVÁ I. 2006. Determination of tourism attractiveness and intensity of recreational use of Prague suburban forests. Praha, Česká zemědělská univerzita, MZe ČR, ICA: 267 s.
- MORÁVEK et al. 1999. Program 2000 – Zajištění cílů veřejného zájmu u LČR. Hradec Králové, Lesy České republiky, s. p.
- PEJCHA J. 2007. Rekreační význam českých lesů. Praha, Česká zemědělská univerzita, Fakulta lesnická a environmentální: 42 s.
- PEJCHA J. 2009. Rekreační využitelnost méně známých a turisticky neobjevených lokalit v ČR. Praha, Česká zemědělská univerzita, Fakulta životního prostředí: 71 s.
- SKLENIČKA P. 2003. Základy krajinného plánování. Praha, Nakladatelství Naděžda Skleničková: 321 s. ISBN 80-903206-0-0.
- ŠIŠÁK L., PULKRAB K. 2009. Společenská významnost produkce a sběru netržních lesních plodin v České republice. Patnáct let systematického sledování. Praha, Česká zemědělská univerzita, Fakulta lesnická a dřevařská, Grada Publishing, a. s.: 112 s., ISBN 978 80-247-3378-4.
- ŠIŠÁK L., ŠVIHLA V., ŠACH F. 2002. Oceňování společenské sociálně-ekonomické významnosti základních funkcí lesa. Praha, MZe ČR: 71 s.
- www stránky: www.idos.cz, www.cd.cz.
- Zákon č. 114/1992 sb. o ochraně přírody a krajiny, v platném znění. In: Zákony 2008. Český Těšín, Vydavatelství Poradce, 2008, s. 36-68.

ANALYSIS OF REASONS OF MINIMAL FOREST FREQUENTATION IN CHOSEN LOCALITIES IN THE CZECH REPUBLIC

SUMMARY

The article shows, analyzes and presents the offer of recreation potential of forests in the Czech Republic in the form of non-market forest service – the availability is free of charge, the service is not a part of the market but has favourable impact on physical and mental recreation and relaxation of people. By particular predicative characteristics, monitored mostly during last twenty years, particular localities were chosen in the Czech Republic which were supposed and consequently confirmed to have minimal number of visits by tourists. The areas were identified as having a minimal tourist exposition, corresponding to minimal recreation potential.

Partial research has confirmed several mutual links. For example, it has been stated that all thus identified areas have common characteristics, above all long distance from big cities, poor traffic possibilities, minimal general knowledge about their existence and location among people, etc. At the same time, their selection was made carefully in terms of attractiveness of the area, uniqueness of landscape character including at least more than a half of forest coverage, and other qualitative natural characteristics which predetermine the area to possible expanding recreation potential. Last but not least, we have to state that enormous increase in a visit rate in traditionally from-tourism-hidden locality leads usually to its complex transformation in terms of its infrastructure and causes not only protests of local inhabitants but can also affect the purity of landscape and landscape character. Therefore, on the basis of detailed evaluation, the 20 localities with minimum visiting intensity in the Czech Republic were identified. There, the local landscape is not almost at all affected by tourism and related activities and facilities.

The proof of poor knowledge about three chosen localities was given by the pilot questionnaire survey within the Czech University of Life Sciences in Prague, which confronted the answers of the students and pedagogues. The results refer to some other facts that were discovered by permanent direct visits of particular localities and refer above all to the problems of recreational function of forest and its availability.

Recenzováno

ADRESA AUTORŮ/CORRESPONDING AUTHORS:

Ing. Jan Pejcha, Fakulta lesnická a dřevařská, Česká zemědělská univerzita
Kamýcká 129, 165 21 Praha 6-Suchdol, Česká republika
tel.: 722 193 678 ; e-mail: j.pejcha@seznam.cz

Prof. Ing. Luděk Šišák, CSc., Fakulta lesnická a dřevařská, Česká zemědělská univerzita
Kamýcká 129, 165 21 Praha 6-Suchdol, Česká republika
tel.: 224 383 705; e-mail: sisak@fld.czu.cz